

'A MUSEUM IS ONLY AS GOOD AS ITS LIBRARY'

Symposium Museumbibliotheken - Overleg Kunst(historische) Bibliotheken Nederland (OKBN*ARLIS/NL)
Amsterdam, 13 december 2002

Op 13 december 2002 organiseerde het Overleg Kunst(historische) Bibliotheken Nederland (OKBN*ARLIS/NL) in het Stedelijk Museum Amsterdam een symposium over museumbibliotheken. Aanleiding was een verdere uitdieping van een recente discussie in Nederland over de toekomstige – tijdelijke – verhuizing van de bibliotheken van het Rijksmuseum en het Stedelijk Museum, twee van de grootste museale kunstbibliotheken in Nederland*. Al een hele tijd hebben beide musea afzonderlijk van elkaar ingrijpende verbouwingsplannen waarbij onder andere de huisvesting van diverse afdelingen, waaronder de bibliotheken en collectiedepots, ter discussie staan. Tal van prominenten uit de kunstwereld hebben in diverse acties het afgelopen jaar hun zorg geuit over deze situatie. Daarbij werd telkens ook de slechte toegankelijkheid van de bibliotheekcollecties in de periode van de verbouwingen aangeklaagd. Hoewel de bibliotheekcollecties op de andere locaties in principe bereikbaar zouden blijven, wordt bij een tijdelijke verhuizing gevreesd voor een belemmering van het kunsthistorisch onderzoek.

Het uiteindelijke doel van deze bijeenkomst, zo onderstreepte dagvoorzitter **Roman Koot** (vakreferent kunstgeschiedenis, Universiteit Utrecht), was om de museumbibliotheken in het algemeen een grotere bekendheid te geven. In vijf lezingen werd daarna het belang van museumbibliotheken voor de goede werking van musea benadrukt. Musea hebben binnen de Icom-definitie een vierledige taak: het verzamelen, bewaren, wetenschappelijk onderzoeken en ontsluiten van hun collecties. Bij al deze functies vormt de museumbibliotheek als informatiecentrum een essentieel vertrekpunt.

Jan Van Adrichem (hoofd Wetenschappelijke Documentatie en Onderzoek van het Stede-

lijk Museum Amsterdam) onderstreepte het belang van het wetenschappelijk onderzoek binnen een museum. De wetenschappelijke functie van musea krijgt niet altijd de gepaste aandacht én financiering. Hierbij verwees hij naar het regelmatig weerkerend debat in Nederland of musea al dan niet wetenschappelijke instellingen zijn. De documentaire infrastructuur is voor het museaal kunsthistorisch onderzoek van wezenlijk belang. Het is dus nodig dat dit onderdeel van een museum de nodige ondersteuning krijgt.

Binnen het kunsthistorisch onderzoek onderscheidde hij diverse types van kunstbibliotheken. Museumbibliotheken kunnen gezien worden als het basismateriaal voor wetenschappelijk museaal onderzoek. Dit vormt op zijn beurt een schakel naar verder universitair onderzoek. Daarbij werd ook het verschil aangehaald tussen de collecties van museale kunstbibliotheken en die van universitaire kunstbibliotheken. De eerste bevatten naast informatie over de diverse functies van het museum voornamelijk tentoonstellings-, veiling- en collectiecatalogi, de tweede zijn vooral gespecialiseerd in wetenschappelijke publicaties binnen het vakgebied.

Vincent de Keijzer (hoofd Documentatie van het Haags Gemeentemuseum) vertelde over de heroriëntering van de museumbibliotheek sinds het begin van de jaren 1990. Daarbij onderstreepte hij het belang van een eigen bibliotheekbeleid op lange termijn. Dat kan de wisselende visies van het museummanagement op het eigen functioneren opvangen. Bij de heroriëntering werd rekening gehouden met de beperkte financiële middelen van het museum, de aanwezigheid in Den Haag van enkele andere grotere (kunst)bibliotheken (Rijksbureau voor Kunsthistorische Informatie, de Koninklijke Bibliotheek) en de reeds goed uitgebouwde afdeling collectieregistratie en het archief. Uiteindelijk werd ervoor gekozen de afdelingen collectieregistratie, de bibliotheek en het archief samen te voegen tot een nieuwe Afdeling Documentatie. Die kreeg een centrale plaats in het organigram van het museum. Momenteel wordt gewerkt aan een zeer ver doorgedreven geïntegreerde ontsluiting van de collecties, waarbij alle documentatie middels een kroniek gelieerd wordt aan alle activiteiten van het museum. Het informatiebeleid van de museumbibliotheek leidde daardoor tot ingrijpende veran-

deringen op vele vlakken in het museum.

Gusta Reinwein (hoofd Documentatie Amsterdams Historisch Museum) beschreef een soortgelijk proces. Na een interne reorganisatie werd de museumbibliotheek onderdeel van de sectie Documentatie binnen de Afdeling Collectie van het museum. De openbare toegankelijkheid van de bibliotheek werd daarbij sterk ingeperkt. Ter compensatie werd gezorgd voor een inlichtingenbalie. Ook hier wordt gewerkt aan een nieuwe, geïntegreerde database van zowel de museum- als de bibliotheekcollecties. Die zal in 2003 worden voltooid en zal via een publieks-catalogus on line te raadplegen zijn. De inhoudelijke ontsluiting van de objecten- en de bibliotheekcatalogus gebeurt via thesauri (o.a. AAT) maar ook door associatieve mappings. De ontsluiting van de collecties moet maximaal bruikbaar zijn in een zo ruim mogelijk erfgoedverhaal. De symbiose van bibliotheekcollectie, objectcollectie en wetenschappelijk onderzoek was volgens haar nodig om de efficiënte bediening van een zeer divers publiek te kunnen garanderen.

De twee laatste sprekers vertelden over de museumbibliotheek vanuit het perspectief van de gebruiker. **Louis van Tilborg** (hoofd-conservator Van Goghmuseum) zag vooral het belang van de museumbibliotheek voor de interne medewerkers van een museum. De toegang voor externe bezoekers beschouwde hij als secundair. De informatie die de bibliotheek bezit bereikt het ruimere publiek het beste via een goede educatieve werking van het museum. Daarmee pleitte hij voor een getrappt gebruik van de museumbibliotheek.

Carel Blotkamp (hoogleraar Kunstgeschiedenis Vrije Universiteit Amsterdam) betreudedat hij door zijn drukke academische bezigheden veel minder museumbibliotheken kan bezoeken dan vroeger. Door wetenschappelijk onderzoek van anderen te begeleiden blijft hij echter zeer sterk overtuigd van het belang van deze bibliotheeksoort. Hij onderscheidde drie soorten gebruikers: interne medewerkers, externe onderzoekers en het ruimere publiek. Het lijkt of deze groepen en hun eisen moeilijk allemaal in de praktijk te bedienen zijn. Maar de behoefte aan informatie is vaak vergelijkbaar. Over het algemeen zoekt men informatie over de collectie van het museum (primaire informatievragen)

Ingang van de bibliotheek van het Van Abbemuseum, met werk van Ossip Zadkine, Saint Sébastien, 1929. Vormgeving door Maarten van Severen. Foto: Peter Cox.

of algemene informatie over de kunstwereld (secundaire informatievragen). De dienstlevering moet afgestemd worden op deze verschillende eisen. Vervolgens refereerde de spreker aan de discussie vorig jaar over het belang van de toegankelijkheid van alle museumbibliotheken op het Amsterdamse museumplein. Het gebrek aan erkenning van de museumbibliotheek uit zich in het feit dat het belang van dergelijke afdeling telkens opnieuw ter discussie wordt gesteld en dus bevochten, gedefinieerd en onderbouwd moet worden. Het draagvlak voor museumbibliotheken moet in de museumwereld dringend vergroot worden aangezien zij de basis vormen van elk wetenschappelijk museaal onderzoek. Daarbij vroeg hij zich af of men de eigen positie niet kon versterken door samen te werken met de museumboekwinkels. Tenslotte wees hij ook op de eigen verantwoordelijkheid van de museumbibliotheken. De vaak gebrekkige publieksvriendelijkheid deed hem een gebrek aan beleid vermoeden. Museumbibliotheken zitten nog te vaak verscholen in de administratie. Een meer prominente aanwezigheid zou leiden tot meer gebruik en tot een duidelijkere profilering van de afdeling binnen de eigen instelling. Publieksvriendelijkheid zou moeten behoren tot de core-business van elke museumafdeling. Volgens hem wordt er sowieso in het museale veld te weinig creatief nagedacht over wat dat concreet betekent.

De conclusie van dagvoorzitter Roman Koot was dat de museumbibliotheek zeer diverse

gebruikers bedient; wel hebben de sprekers aangetoond dat er verschillende zienswijzen bestaan over hoe de dienstlevering aangepakt kan worden. Nadien volgde een geanimeerde publieke discussie waarbij de sprekers op vragen van het talrijk opgekomen publiek reageerden en nader uitleg gaven over de stellingen die zij hadden geponeerd.

Het citaat van Frank H. Sommer dat in de vakliteratuur over museumbibliotheken soms als motto wordt aangehaald, says it all: "a museum is only as good as its library".

De teksten van de lezingen zullen in gereedgeerde vorm op de website van het Overleg Kunst(historische) Bibliotheken Nederland (OKBN), <http://www.let.uu.nl/~okbn/> worden gepubliceerd.

* Beide museumbibliotheken zijn sinds kort via een eigen on line OPAC te consulteren.
Stedelijk Museum Amsterdam - Bibliotheekcatalogus: <http://213.222.29.149/adlib/>
Rijksmuseum Amsterdam - Bibliotheekcatalogus: <http://library.rijksmuseum.nl/>

Saskia Scheltjens
PMMK-Bibliotheek, Museum Moderne Kunst
Oostende (PMMK)
Romestraat 11, 8400 Oostende
Tel.: 059 50 81 18
E-mail: saskia.scheltjens@west-vlaanderen.be

OPENBARE BIBLIOTHEKEN EN PUBLIEKSBEREIK

Leuven, 27 februari 2003

Op hoeveel en op welke plekken biedt de openbare bibliotheek best haar diensten aan? en Op welke wijze kan ze doelgroepen bereiken? Deze twee vragen stonden centraal op de studiedag Publieksbereik, een organisatie van de sectie Openbare Bibliotheken van de VVBAD, die op 27 februari 2003 plaats had in het auditorium van Tweebronnen te Leuven.

Het eerste aspect werd plenair behandeld. Een beknopt verslag leest u hieronder.

Voor de tweede vraag gingen de aanwezigen aan het werk in vijf groepen. Edwin Van Troostenberge (OB Middelkerke) begeleidde de werkgroep jongeren, Marian Bulckaen (OB Gent) gehandicapten, Martin Kellens (OB Houthalen-Helchteren) alloctonen, Karolien Colson (basiseducatie Genk) laaggeschoolden en Marianne Dossche (OB Deinze) minder mobiele gebruikers. Een andere geplande werkgroep rond seniorenwerking kon – tot grote spijt van verschillende deelnemers en de organisatoren – niet doorgaan. We vonden niemand die deze wou begeleiden. Een teken aan de wand?

De dag werd besloten met een blik op de toekomst. Jan Braeckman, VCOB-stafmedewerker, haalde inspiratie uit het recent verschenen werk *De symbolische samenleving* van Marc Elchardus en Ignace Glorieux voor zijn voordracht 'Van doelgroepenwerking naar marktsegmentatie'. De traditionele doelgroepenindeling bepaalt immers in steeds mindere mate de sociale en culturele identiteit. De VUB-onderzoekers onderscheiden niet langer doelgroepen maar marktsegmenten: omnivoren, cultureel univoren, uitgaansunivoren en niet-participanten. Het onderscheid is gebaseerd op de mate waarin de cultureel correcte cultuur of de populaire ontspanningscultuur verkend wordt. Jan meldde dat het VCOB zal onderzoeken of deze indeling klopt voor het bibliotheekgebruik en hoe ze kan aangewend worden voor een marketingstrategie.

Centralisatie

De bibliothecaire infrastructuur in de gemeenten Westerlo en Kalmthout werd de voorbije